



Hieronim Malina – malarz z Zasutowa

Hieronim Malina to mało znany poznański malarz i pedagog wywodzący się z ziemi nekielskiej. Z uwagi na swoje osiągnięcia artystyczne zasługuje na pamięć potomnych. Uczestnicy V Otwartego Pleneru Malarskiego odbywającego się w czerwcu 2017 roku w Starczanowie, a organizowanego przez Nekielskie Stowarzyszenie Kulturalne, jako temat mieli „Krajobraz Starczanowa inspirowany twórczością Hieronima Maliny”. Udział w nim wzięło 45 uczestników. Jak napisała Aldona Kubacka:

Powstałe prace malarskie ukazują różnorodność zamierzeń twórczych, w których istotną rolę odgrywał kontrast kolorystyczny, faktura i usadowienie. Fundamentem tego rodzaju działań było przypomnienie postaci oraz prezentacja prac Hieronima Maliny (1891–1948) – zapomnianego poznańskiego malarza pochodzącego z gminy Nekla, który w swoich dziełach stosował dynamiczne i żywe rozwiązania kolorystyczne, często o silnych kontrastach, a mocne pociągnięcia pędzla i efekty fakturowe na powierzchni niektórych płócien, akcentowały formę jego obrazów¹.

O zapomnianym artyście przypomniano w 2013 roku. Wówczas w poznańskim ratuszu, w kwietniu, odbył się specjalny wieczór poświęcony twórcy, podczas którego zaprezentowano niewielką część zgromadzonych dzieł. Zbiór obejmujący około 50 obrazów, głównie w technice olejnej na płótnie (wiele z nich wymaga poważnych zabiegów konserwatorskich, które zostały rozłożone na szereg lat) oraz ponad 900 szkiców i rysunków wykonanych na papierze w różnych technikach (ołówki, piórko, akwarela, tusz, kredka, pastel). Prace przedstawiają akty, pejzaże, portrety, autoportrety, szkice zwierząt, rysunki anatomiczne i inne. W przyszłości, po zakończeniu konserwacji całego zbioru ma się odbyć duża wystawa monograficzna w poznańskim muzeum².

¹ A. Kubacka, *V Otwarty Plener Malarski – Nekla 2017. „Krajobraz Starczanowa inspirowany twórczością Hieronima Maliny”*, http://nsk.nekla.eu/aktualnosc-3816-v_otwarty_plener_malarski_nekla_2017.html (dostęp: 26.02.2018).

² *Hieronim Malina – galeria zdjęć*, <http://www.mnp.art.pl/muzeum/oddzialy/muzeum-historii-miasta-poznania/wystawy/hieronim-malina-galeria-zdjec/> (dostęp: 4.11.2017); *Hieronim Malina – zapomniany poznański malarz*, <http://www.codziennypoznan.pl/artykul/2013-04-12/hieronim-malina-zapomniany-poznanski-malarz> (dostęp: 29.10.2017); http://matrikel.adbk.de/matrikel/mb_1884-1920/jahr_1918/matrikel-05627 (dostęp: 29.10.2017); informacja uzyskana od p. dra Jarosława Mulczyńskiego, opiekuna kolekcji w Muzeum Historii Miasta Poznania.



Ryc. 1. Hieronim Malina przed swoim obrazem w pracowni Królewskiej Akademii Sztuk Pięknych w Monachium. Początek lat 20. XX wieku. Ze zbiorów rodziny Poliszuk



Ryc. 2. Hieronim Malina (stoi centralnie) z kolegami w pracowni malarstwa Królewskiej Akademii Sztuk Pięknych w Monachium. Początek lat 20. XX wieku. Ze zbiorów rodziny Poliszuk



Ryc. 3. Karta osobista Hieronima Maliny z bezpłatnym wstępem do królewskich muzeów, galerii, zabytków i wykopalisk antycznych, wystawiona 20.07.1925 roku przez Dyрекcję Generalną ds. Starożytności i Sztuk Pięknych Ministerstwa Spraw Publicznych Włoch (opis na podstawie odwrotnej strony dokumentu). Ze zbiorów rodziny Poliszuk

O artyście napisano niewiele. Jego biogram zamieszczono w *Wielkopolskim słowniku biograficznym*³ oraz w *Słowniku artystów polskich i obcych w Polsce działających (zmarłych przed 1966 r.)*⁴, także w Internecie pojawiła się garść informacji. Zebrane materiały oraz wstępnie przeprowadzone poszukiwania umożliwiają dopełnienie jego sylwetki, a także zapisanie kilku słów o jego rodzinie. Poznanie pełnego życiorysu i osiągnięć artysty wymaga gruntownych badań.

Hieronim Malina urodził się 22 sierpnia 1891 roku w Zasutowie koło Nekli, w ówczesnym powiecie średzkim. Jego rodzicami byli Marcin Malina (ur. 20.09.1848 w Strzyżewie, pow. gnieźnieński, zm. 22.11.1914 w Poznaniu) i Maria z Drwęskich (ur. 13.01.1854 w Małachowie Szemborówko w okolicach Witkowa, zm. 8.07.1924 w Poznaniu). Ślub rodziców odbył się w parafii św. Michała w Gnieźnie w 1878 roku, natomiast akt cywilny podpisali w USC Jastrzębowo w pow. gnieźnieńskim.

Małżonkom urodziło się co najmniej 7 dzieci. Hieronim miał 5 starszych siostr, a mianowicie: Martę, po mężu Jarocką (1881–1955), niezamężną Felicję (1883–1956), Marię po mężu Marszałek (1885–1942), Zofię (1887–ok. 1966) i Józefę po mężu Petri (1890–1956), oraz młodszego brata Wacława (ur. 1893 w Zasutowie), który prawdopodobnie zmarł w dzieciństwie. Wszystkie siostry urodziły się w Strzyżewie Kościelnym, w ówczesnym powiecie mogileńskim. Tak więc Hieronim był pierwszym synem i przyszedł na świat w Zasutowie⁵, gdzie rodzice przenieśli się ze Strzyżewa w 1891 roku. Małżonkowie prowadzili gościniec i karczmę. Objęli ją po Martinie Michaelu. W skład ich małego karczmarzkiego obejścia wchodziła gospoda z podwórzem i ogrodem oraz stajnią⁶. Mieszkali tutaj krótko, bo niespełna

³ P. Michałowski, *Hieronim Malina, Wielkopolski słownik biograficzny*, Poznań 1983, s. 449–450.

⁴ J. Maurin Białostocka, *Malina Hieronim, Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających (zmarłych przed 1966 r.)*. Malarze, rzeźbiarze, graficy, t. 5: *Le – M*, Warszawa 1993, s. 302–303.

⁵ Zasutowo leży przy drodze z Wrześni do Poznania. W *Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* czytamy, iż była to wówczas mała wieś o obszarze 316 ha, z 27 domami i 251 mieszkańcami, a wśród nich było 177 katolików. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, pod red. B. Chlebowskiego, Warszawa 1895, t. 14, s. 454.

⁶ Gebäudesteuerrolle Gemeinde Zasutowo, Archivum Państwowe w Poznaniu, zespół Urząd Katastralny w Środzie, sygn. 488.



Ryc. 4. Hieronim Malina (stoi w kapeluszu) w Królewskiej Akademii Sztuk Pięknych w Monachium, 1924 rok. Ze zbiorów rodziny Poliszuk



Ryc. 5. Hieronim Malina w domu siostry Marty Jarockiej w Poznaniu z ulubionym psem. Koniec lat 20. XX wieku. Ze zbiorów rodziny Poliszuk



Ryc. 6. Hieronim Malina: Portret kobiety w czarnym kapeluszu. Olej na płótnie. Ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu, oddział Muzeum Historii Miasta Poznania

7 lat. Wyprowadzili się do Gniezna jesienią 1898 roku⁷.

Do Poznania rodzina Marcina Maliny przybyła w 1902 roku. Od 1 czerwca zamieszkała przy ulicy Żydowskiej 31. Kolejne uwidocznione w Kartotece ewidencji ludności adresy to m.in.: Św. Marcin 4 (1904), Wielkie Garbary 37 (1907), Św. Marcin 5 (1909), ponownie Św. Marcin 4 (1914) i od 1921 roku Masztalarska 8 u państwa Jarockich⁸. Wydaje się, że Marcin Malina nie prowadził już w Poznaniu działalności restauratorskiej. Jego 2 córki natomiast poślubiły w Poznaniu restauratorów: Marta – Józefa Jarockiego (1876–1930), właściciela restauracji przy Masztalarskiej 8, działacza społeczno-gospodarczego, działacza w klubie sportowym „Warta”, powstańca wielko-

polskiego, członka Zarządu Bractwa Kurkowego w Poznaniu, a Józefa – Wilhelma Petri (1887–1965), właściciela restauracji przy Św. Marcinie 18, a potem przy Ratajczaka 8, członka Bractwa Kurkowego, który emigrował do Niemiec.

Prawdopodobnie z upływem lat rodzice stali się na tyle zamożni, że mogli wysłać jedynego syna do szkoły średniej w Berlinie. Następnie pod kierunkiem kierownika Państwowych Kursów Rysunku i Malarstwa w Poznaniu prof. Karla Zieglera uczył się malarstwa, po czym rozpoczął studia w Szkole Sztuki Stosowanej w Berlinie (Kunstgewerhenschule), gdzie poznał podstawy malarstwa artystycznego.

Kontynuował studia wyższe w Monachijskiej Królewskiej Akademii Sztuk Pięknych (od 23 kwietnia 1918 roku) pod kierunkiem wybitnych profesorów: Angelo Janka, Ludwiga von Hertericha i Martina von Feuersteina⁹. Od 1924

⁷ Seelenliste – Zaustowo, Archiwum Państwowe w Poznaniu, zespół Akta gminy Nekla (pow. średzki), sygn. 224.

⁸ Kartoteka ewidencji ludności (1870–1931), Archiwum Państwowe w Poznaniu, Zespół Akta Miasta Poznania.

⁹ P. Michałowski, *Hieronim Malina, Wielkopolski słownik biograficzny*, op. cit., s. 449–450; K. Lisiecki,



Ryc. 7. Hieronim Malina:
Portret kobiety w dezabilu.
Olej na płótnie. Ze zbiorów
Muzeum Narodowego
w Poznaniu, oddział Muzeum
Historii Miasta Poznania

roku uzupełniał swoje umiejętności artystyczne w Paryżu w Academie Colorossi oraz w Rzymie w Muzeum Watykańskim (1925–1929).

Po powrocie do kraju osiadł na stałe w Poznaniu. Już w czasie studiów wykazywał wielki, nieprzeciętny talent, który uwidocznił się w jego pracach. Był nagradzany na licznych wystawach, m.in. w Salonie Wiosennym w Warszawie zorganizowanej pod auspicjami Instytutu Propagandy Sztuki w 1931 roku, gdzie zdobył pierwszą nagrodę krajową. Odbывał także podróże artystyczne za granicę, do Włoch, Holandii, Szwajcarii i Niemiec. Oprócz tworzenia dzieł malarskich był także ilustratorem, wziął bowiem udział w opracowaniu ilustracji (obok innych artystów wielkopolskich) do *Elementarza oraz zajmujących czytaniek dla dzieci* przygotowanego przez znanego galicyjskiego pedagoga Teodora Bernadzikiewi-

cza, wydanego przez Towarzystwo Czytelní Ludowych w 1925 roku.

Mieszkając w Poznaniu, wrósł w tutejsze środowisko artystyczne. Lekarz i malarz Tadeusz Walkowski¹⁰, który w latach 30. XX wieku mieszkał przy Św. Marcynie 16/17, miał pracownię na poddaszu kamienicy (dziś nr 29), która stała się miejscem spotkań poznańskiej bohemy. „W czasie swoich licznych podróży artystycznych po Europie i Egipcie T. Walkowski udostępniał swoje atelier zaprzyjaźnionym artystom poznańskim, którzy poza tym często biesiadowali w pracowni przy św. Marcynie 16/17, wśród nich byli Leon Prauziński, Hieronim Malina, Marcin Rożek, Władysław Marcinkowski, Zygmunt Szpingier i Zofia Dziurzyńska-Rosińska”¹¹.

Śp. Hieronim Malina niezrównany pejzażysta. (Wspomnienie pośmiertne), Kronika Miasta Poznania 1948, s. 154–156; J. Maurin Białostocka, op. cit., s. 302–303.

¹⁰ Tadeusz Walkowski (1891–1944) – lekarz oraz artysta malarz, w malarstwie realista ulegający wpływom impresjonizmu, powstaniec wielkopolski.

¹¹ J. Mulczyński, *Pracownie artystów poznańskich XX wieku*, <https://wbc.macbre.net/document/5674/prac>



Ryc. 8. Hieronim Malina: Autoportret. Pastel. Ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu, oddział Muzeum Historii Miasta Poznania

Hieronim Malina mieszkał przy Masztalarskiej 8, a pracownię miał przy Grochowych Łąkach – od 1931 roku, kiedy prywatny Instytut Sztuk Pięknych prowadzony przez Adama Hannytkiewicza przestał istnieć, a Malina przejął pracownię (korzystali z niej także Jan Mroziński i Paweł Pogowski)¹². Okres okupacji niemieckiej spędził w Poznaniu. Tutaj prowadził tajne nauczanie – udzielał prywatnych lekcji. Podczas wojny nadal tworzył w pracowni przy Grochowych Łąkach. Prawdopodobnie w 1945 roku zamieszkał w tej kamienicy w mieszkaniu nr 24. W kwestionariuszu rejestracji szkód wojennych oprócz odzieży, książek, bielizny pościelowej i mebli podał, że w roku 1939, 1940, 1942 i 1945 rabunkowi, zniszczeniu przez pożar i zdemolowaniu w lokalach przy Masztalarskiej i Grochowych Łąkach uległo wiele jego dzieł, m.in. 11 obrazów, 4 portrety, pejzaż, 1200 rysunków i szkiców oraz 2 granitowe na-

cownie-artystow-poznanskich-xx-wieku.html (dostęp: 5.05.2018).

¹² Ibidem.

grobki¹³. Po jego śmierci w 1948 roku pomieszczenia pracowni przejęła Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych¹⁴.

Hieronim Malina był członkiem kilku stowarzyszeń, m.in. Stowarzyszenia Artystów w Poznaniu, Związku Artystów-Plastyków, Zrzeszenia Związków Artystycznych i Kulturalnych w Poznaniu, oraz Union des Artistes Polonais en France, oraz działał w Grupie Plastyków Wielkopolskich „Plastyka”¹⁵.

Po zakończeniu wojny od kwietnia 1945 do września 1946 był wykładowcą Państwowej Szkoły Sztuk Plastycznych (obecnie Uniwersytet Artystyczny), a następnie nauczycielem malarstwa w Państwowym Liceum Sztuk Plastycznych.

Znawcy oceniają, że sztukę Hieronima Maliny charakteryzują cechy ekspresjonizmu oraz „duży temperament i żywy koloryt” malarski o silnych kontrastach. W opisie dzieł wystawionych na pierwszej wystawie prac poznańskich artystów napisano o pracach Maliny: „Jego śmiało potraktowany «Pejzaż z Puszczykowa» oraz studium głowy ściągają na siebie uwagę oryginalnością podejścia do tematu i sumiennością wypracowania”¹⁶. Malował portrety, w tym wiele własnych, kompozycje figuralne i religijne, a także krajobrazy w technice olejnej, pasteli i akwareli.

Zmarł w Poznaniu 22 stycznia 1948 roku, nie założywszy własnej rodziny.

Jego prace oprócz Muzeum Narodowego w Poznaniu oddział Muzeum Historii Miasta Poznania znajdują się także w Muzeum Okręgowym w Lesznie.

Dziękujemy rodzinie Poliszuk za udostępnienie materiałów i rodzinnych fotografii, Muzeum Narodowemu w Poznaniu za udostępnienie wizerunków prac H. Maliny oraz Wojtkowi Derwichowi i Lilianie Molendzie za pomoc w tłumaczeniu dokumentów.

¹³ Malina Hieronim. Kwestionariusz dotyczący rejestracji szkód wojennych, Archiwum Państwowe w Poznaniu, zespół Zarząd Miejski Stołecznego miasta Poznania, sygn. 21231.

¹⁴ J. Mulczyński, *Pracownie artystów poznańskich XX wieku*, op. cit.

¹⁵ Patrz więcej: [https://pl.wikipedia.org/wiki/Plastyka_\(grupa_artystyczna\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Plastyka_(grupa_artystyczna)) (dostęp: 1.06.2018).

¹⁶ *Pierwsza wystawa prac artystów plastyków w Poznaniu*, nr 28 [wycinek prasowy ze zbiorów rodzinnych, nazwa czasopisma nieznana].